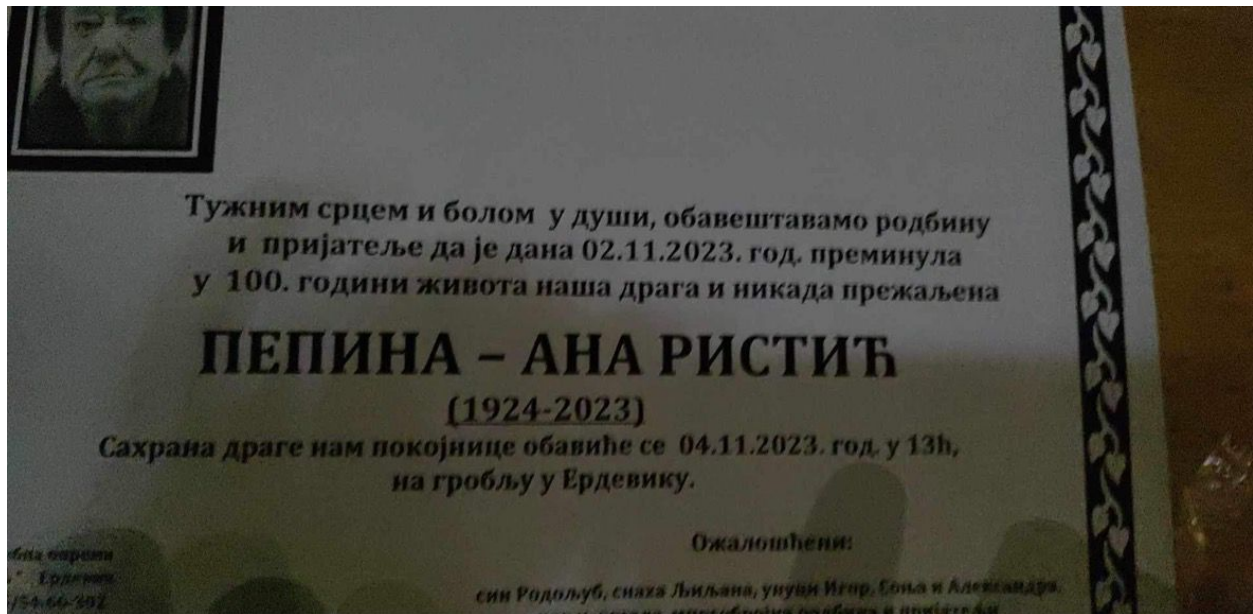

Preminula je Ana Pepina Ristić - poslednja Jevrejka u Opštini Šid

Radovan Sremac

Nedelja, 5. novembra 2023 - Šid

תודה לראדובן סרמץ

Hvala

Radovanu Sremcu

U 100. godini preminula je Ana Pepina Ristić, poslednja Jevrejka u Opštini Šid

Deljatin je ukrajinski gradić sa oko 8400 stanovnika smešten u istorijskoj oblasti Galicija, u živopisnom pejzažu kao poslednja kapija pred Karpatima. Obiluje termalnim izvorima zbog kojih je veoma rano postao turističko mesto. Gradić je 1920-ih godina imao godišnje oko 1000 turista. U njemu se smestio mladi bračni par Glazer (Glaser) – Isak i Sofia rođena Fan, pripadnici građanskog sloja jevrejskih porodica. Tu im se nakon deset godina braka, 1924. g. rodila ćerka jedinica Pepina. Isak je vodio prevoznčku firmu koja se bavila organizovanjem autobuskog prevoza, dok je njegova supruga Sofia držala veliku radnju sa turističkim suvenirima.

Porodica je nacističku okupaciju Poljske dočekala u gradu. Predosećajući nadolazeće zlo, Isak je zamolio komšiju Ukrajinca, Vasilja Mišuka da u slučaju da se njemu nešto desi, Vasilj pripazi na njegovu suprugu i ćerku. Na žalost, Isakove slutnje su se veoma brzo obistinile kada je na samom početku rata nastradao nagazivši na minu. Skrhane od bola, Sofia i Pepina su mračne ratne dane proživljavale same uz podršku komšije Vasilja. Deljatin je bio svedok kolona izgladnelih jevrejskih izbeglica koje su bežale sa zapada. Jednom prilikom mlada Pepina zaustavila je kolonu i rekla da u njihovom podrumu ima dosta krompira za sve. Kada je počela u saćurama da deli krompir njena majka se zabrinula i rekla da im neće ostati ništa za posle. Pepina je odgovorila: „Majko, ti govoriš o budućnosti a oni su sad gladni“. Da dobra dela ne ostaju nenagrađena, Glazerove su se uverile već sutradan – tražeći sobe za stanovanje u kuću su im došla dva inženjera Rumuna koja su radila na popravci železničke pruge. Ti inženjeri su svaki dan od nadležnih potraživali dva obroka više i tako obezbeđivali hranu za Sofiu i Pepinu.

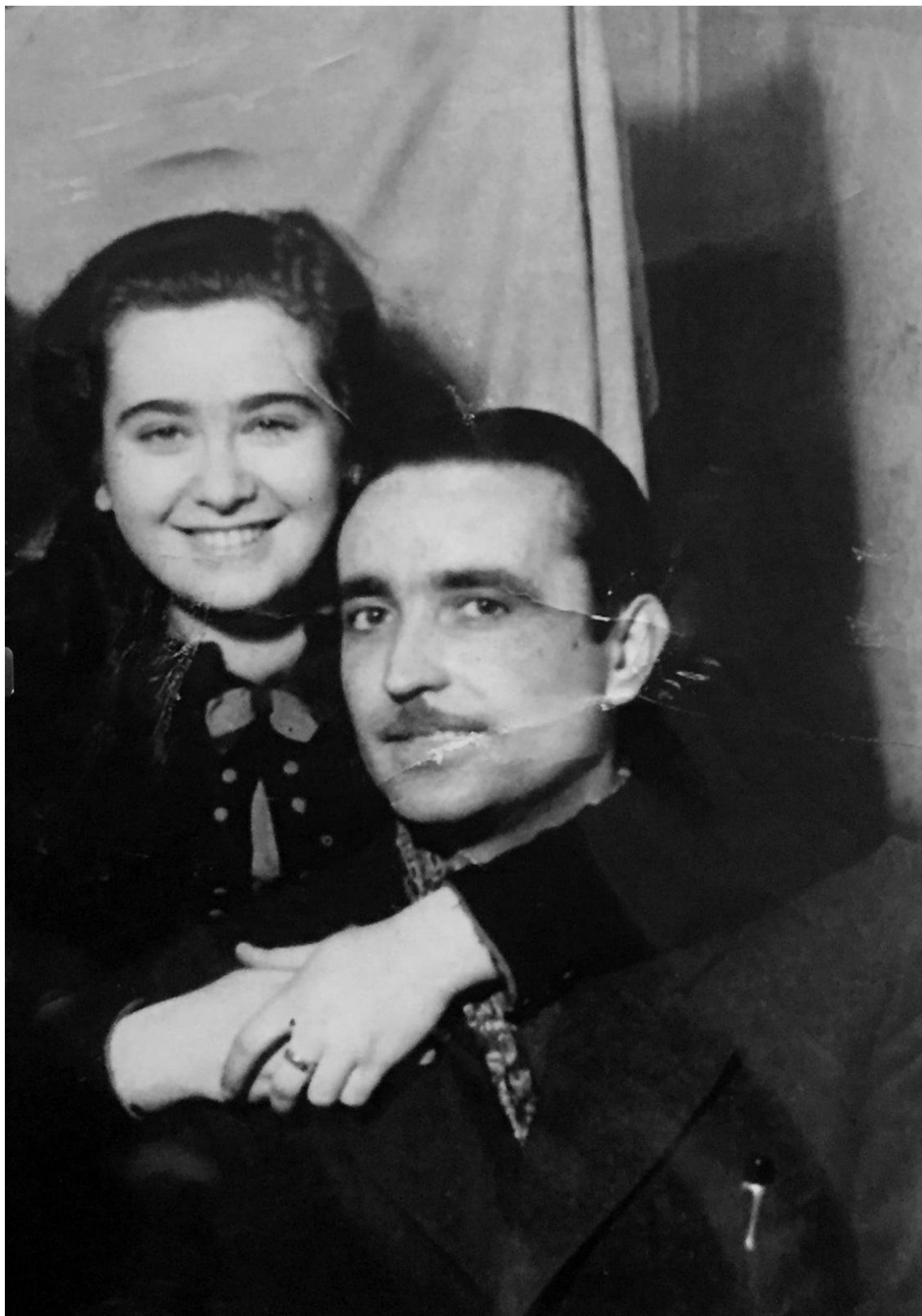
Jevreji u Deljatinu su hapšeni u više navrata. Prvo hapšenje je bilo 16. oktobra 1941. g. kada su ajzacgrupe streljale 1950 osoba. Nešto kasnije na groblju je ubijeno oko 200 Jevreja, a tokom proleća 1942. g. oko 3000. Preostalih 2000 Jevreja deportovano je u logor Belzec krajem iste godine. Mladalačka želja za druženjem spasila je život Pepini u toku racije 23. marta 1942. g. Nakon dužeg vremena izolacije uspela je da namoli majku da je pusti da ode do jednih prijatelja Jevreja. U toku njihove igre, u ulicu je upao Gestapo i počeo hapšenje Jevreja. To je video gazda te kuće i viknuo deci da pobjegnu u podrum. Kako bi Nemcima skrenuo pažnju sa podruma, on je po celoj kući ostavio skupa alkoholna pića i čokolade. Vojnici su to primetili i počeli da pljačkaju dovikivajući se međusobno šta su našli. Plan je uspeo i svi sakriveni u podrumu su se sačuvali. Na žalost, kada se vratila kući Pepina je saznala da su nacisti odveli njenu majku. Ostavši potpuno sama ona se obratila komšiji Vasilju Mišuku za pomoć. Pošto je više od polovine jevrejskih stanovnika grada već bilo pobijeno i uhapšeno, a sami Poljaci i Ukrajinci pobjegli u druge gradove, Vasilj je bio prinuđen da Pepinu sakriva na tavanu i u plastu sena. Kako je opasnost za nju bila sve veća u polupraznom gradu, Vasilj je odlučio da od jedne sirote žene koja je imala dve ćerke otkupi krštenicu ćerke približnih godina kao Pepina. Otišao je sa Pepinom u Lavov i sa tom krštenicom joj izvadio papire na ime Ana Zdanj. Sa tim ukrajinskim papirima ona se prijavila na konkurs za rad u fabrici boje i rentgen-filmova u nemačkom gradu Biterfeldu. Budući da je znala da govori ukrajinski, poljski i nemački jezik, zaposlena je na proveru rentgen-filmova. Na tom radnom mestu, pod ukrajinskim imenom, provela je preostale godine rata.

Životne okolnosti su je dovele u priliku da tu upozna Jocu Ristića, Srbina iz Erdevika (Opština Šid, Srbija). Uprkos okolnostima i svakodnevnoj opasnosti, rodila se ljubav između dvoje mladih iz različitih država, različite nacionalnosti, vere i jezika. Ubrzo je Joca zaprosio Anu ne znajući njen pravi identitet. Osećajući da može da mu veruje, Ana mu je ispričala svoju priču. Odgovor je bio: „Pa to je mene najmanje briga“. Venčali su se januara 1945. godine.

Nakon oslobođenja mladi bračni par je odlučio da se vrati u Ristićev rodni Erdevik. Pepinina-Anina porodica je, osim par daljih rodjaka, kompletno stradala u Holokaustu, Deljatin više nije bio onaj njen Deljatin, antisemitizam među Ukrajinčima je i dalje bio jak, tako da se ona nije imala čemu vraćati. Svoj novi život sa svojim suprugom, nastavila je u njoj nepoznatoj državi, među njoj nepoznatim narodom. U rodni Deljatin se vratila samo jednom i tamo od Jevreja zatekla samo jednu drugaricu udatu za Ukrajinca.

U ustalasanom Erdeviku, na krajnjim padinama Fruške Gore, Pepina-Ana je provela svoj život i doživela duboku starost sećajući se svojih nastradalih roditelja, svoje majke koja se petkom moli pokrivajući svoje lice rukama, ali se i sa večitom zahvalnošću seća svog spasioca Vasilja Mišuka.

Ana - Pepina sa suprugom Jocom Ristićem nakon rata

**Radovan Sremac i porodica Kunčak iz Izraela u poseti kod Ane
(pre 3-4 godine)**